

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl dne 20. října 2016 mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy Jaromíra Jirsy a soudců Jana Musila (soudce zpravodaje) a Vladimíra Sládečka ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **E. M.**, zastoupeného Mgr. Karlem Volfem, advokátem, AK Volf a partneři se sídlem Praha 5, Jindřicha Plachty 28, proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 20. 10. 2015 č. j. 10 Co 590/2015-80 a proti usnesení Okresního soudu v Lounech ze dne 21. 7. 2015 č. j. 11 EXE 4134/2011-67, za účasti **Krajského soudu v Ústí nad Labem** a **Okresního soudu v Lounech**, jako účastníků řízení, **t a k t o:**

I. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 20. 10. 2015 č. j. 10 Co 590/2015-80 a usnesením Okresního soudu v Lounech ze dne 21. 7. 2015 č. j. 11 EXE 4134/2011-67, bylo porušeno základní právo stěžovatele na ochranu vlastnictví dle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a na pokojné užívání majetku dle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 20. 10. 2015 č. j. 10 Co 590/2015-80 a usnesení Okresního soudu v Lounech ze dne 21. 7. 2015 č. j. 11 EXE 4134/2011-67, se ruší.

Odůvodnění:

I.

Návrh

1. V ústavní stížnosti ze dne 12. 1. 2016 E. M. (dále jen „povinný“ případně „stěžovatel“) navrhl, aby Ústavní soud nálezem vyslovil, že v záhlaví uvedenými rozhodnutími vydanými v řízení o návrhu povinného na zastavení exekuce došlo k zásahu do práva vlastnit majetek dle čl. 11, do práva na zachování lidské důstojnosti dle čl. 10 a do práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a tato rozhodnutí zrušil.

II.

Skutkové okolnosti

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Okresního soudu v Lounech (dále jen „exekuční soud“) sp. zn. 11 EXE 4134/2011 vyplývají následující skutečnosti.

3. Dne 27. 1. 2012 usnesením č. j. 11 EXE 4134/2011-30 exekuční soud na základě exekučního titulu, tj. pravomocného a vykonatelného směnečného platebního rozkazu Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 6. 3. 2008 č. j. 24 Sm 412/2007-15, ve spojení s rozsudkem posledně jmenovaného soudu ze dne 28. 11. 2008 č. j. 33 Cm 97/2008-58, nařídil exekuci na majetek povinného pro částku 1 000 080 Kč s přísl., odměnu 3 336 Kč, náklady nalézacího řízení 111 249,50 Kč a pro náklady exekuce, a jejím provedením pověřil soudního exekutora JUDr. Ing. Petra Kučeru, Exekutorský úřad Kladno (dále jen „soudní exekutor“).

4. Dne 15. 2. 2012 soudní exekutor vydal exekuční příkaz č. j. 150 Ex 1330/11-38, postihující starobní důchod povinného u plátce České správy sociálního zabezpečení, se zohledněním nepostižitelné základní částky dle § 277 o. s. ř.

5. Dne 23. 2. 2012 soudní exekutor vydal exekuční příkaz č. j. 150 Ex 1330/11-43, postihující pohledávku z účtu povinného u peněžního ústavu České spořitelny a. s. Kutná Hora s tím, že zákaz nakládání s peněžními prostředky se nevztahuje na peněžní prostředky do výše dvojnásobku životního minima dle zákona č. 110/2006 Sb. Z uvedeného účtu byla postižena částka 4 x 10 854 Kč, celkem 43 416 Kč.

6. Dne 11. 6. 2015 povinný podal soudnímu exekutorovi návrh na částečné zastavení exekuce, co do částky 43 416 Kč, která byla zabavena v rámci exekuce příkázáním pohledávky z účtu povinného. Uvedená částka představovala zbylou část starobního důchodu povinného, který je již postižen exekučními srážkami na pohledávku vymáhanou v této exekuci, a šlo o součet částek za specifikovaná období od 8. 3. 2012 do 8. 6. 2015. V návrhu povinný namítal, že došlo k obcházení zákona, pokud tzv. nezabavitelné minimum, které mu má být zachováno po provedení srážek z důchodu, je následně zabaveno v rámci jiného způsobu exekuce – příkázáním pohledávky z účtu povinného. Povinný proto žádal o vrácení částky 43 416 Kč jako částky zabavené v rozporu se zákonem. Oprávněný s návrhem povinného nesouhlasil a soudní exekutor tak návrh povinného postoupil exekučnímu soudu k rozhodnutí

7. Dne 21. 7. 2015 usnesením č. j. 11 EXE 4134/2011-67 exekuční soud návrh povinného ze dne 11. 6. 2015 na částečné zastavení exekuce nařízené usnesením exekučního soudu ze dne 27. 1. 2012 č. j. 11 EXE 4134/2011-30, co do zabavené částky 43 416 Kč, zamítl. Exekuční soud neshledal návrh povinného na zastavení exekuce důvodným, neboť povinný nepodal návrh v zákonné patnáctidenní lhůtě podle ustanovení § 55 odst. 1 ex. řádu (ve znění platném ke dni zahájení řízení). Povinnému byly částky zabaveny již v roce 2012, přičemž povinný podal návrh na zastavení exekuce k poštovní přepravě až dne 11. 6. 2015, tudíž pozdě. Exekuční soud rovněž neshledal opodstatněnost postupu podle ustanovení § 55 odst. 4 ex. ř., dle něhož může soud zastavit exekuci i bez návrhu. Povinný neuvedl žádné skutečnosti, se kterými zákon spojuje zastavení exekuce a které jsou vyjmenovány v ustanovení § 268 odst. 1 o. s. ř. Podle exekučního soudu prostředky vyplacené na bankovní účet plátcem důchodu se stávají tzv. *vkladovou pohledávkou*, tedy zakládají právní vztah mezi dlužníkem a bankou. Pokud je bankovní účet postižen exekucí, nedochází k postihu důchodu, ale k postihu práva na výplatu prostředků na účtu, K obcházení zákona tudíž nedochází. S ohledem na výši vymáhané pohledávky je zřejmé, že pohledávka nemůže být celá uspokojena pouze srážkami z důchodu povinného a je třeba zvolit i další způsoby provedení exekuce.

8. Dne 20. 10. 2015 usnesením č. j. 10 Co 590/2015-80 Krajský soud v Ústí nad Labem (dále jen „odvolací soud“) k odvolání povinného usnesení exekučního soudu ze dne 21. 7. 2015 č. j. 11 EXE 4134/2011-67 potvrdil a konstatoval, že exekuční soud postupoval správně, pokud návrh povinného na částečné zastavení exekuce dle § 268 odst. 1 o. s. ř. zamítl, neboť nebyly dány žádné důvody pro zastavení exekuce.

III.

Argumentace stěžovatele

9. V ústavní stížnosti stěžovatel tvrdil, že usnesením odvolacího soudu ze dne 20. 10. 2015 č. j. 10 Co 590/2015-80 bylo porušeno právo vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právo na zachování lidské důstojnosti dle čl. 10 Listiny a právo na soudní ochranu resp. na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Byl toho názoru, že ústavní stížnost svým významem podstatně překračuje jeho vlastní zájmy v důsledku nesjednocené judikatury obecných soudů.

10. Stěžovatel má za to, že exekučně zabavené prostředky v celkové výši 43 416 Kč mu byly zabaveny v rozporu se zákonem. Právní názor odvolacího soudu, že prostředky zaslané na účet jako nezabavitelná část důchodu se okamžikem jejich připsání na účet stěžovatele u peněžního ústavu staly běžnou vkladovou pohledávkou vůči bance, považuje za přepjatý formalismus, nezohledňující smysl právní úpravy nezabavitelné částky v ustanovení § 278 v kombinaci s § 299 odst. 1 o. s. ř.

11. Stěžovatel poukázal na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 4. 2012 č. j. 2 Afs 80/2011, jehož závěry považoval za aplikovatelné i v jeho věci.

IV.

Vyjádření účastníků řízení, replika stěžovatele

12. Exekuční soud, jako účastník řízení, ve vyjádření ze dne 8. 2. 2016 k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého usnesení ze dne 21. 7. 2015 a zdůraznil, že návrh povinného na částečné zastavení exekuce, který byl tímto usnesením zamítnut, byl podán po lhůtě 15 dnů ode dne, kdy se povinný dověděl o důvodu k zastavení exekuce, jak povinnému ukládá § 55 odst. 1 ex. řádu. Poukázal na usnesení dovolacího soudu ze dne 20. 2. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3439/2013, dle něhož je soud povinen věcně rozhodnout i o opožděném návrhu na zastavení exekuce, a dále uvedl, že povinný ke svému opožděnému návrhu nepředložil žádné listiny, ze kterých by plynuly tvrzené skutečnosti rozhodné pro částečné zastavení exekuce.

13. Odvolací soud, jako účastník řízení, ve vyjádření ze dne 26. 1. 2016 k ústavní stížnosti uvedl, že ústavní stížnost považuje za nedůvodnou. Exekutor postihl pohledávku na účtu povinného u peněžního ústavu v souladu s exekučním řádem, zohlednil dvojnásobek životního minima dle zákona č. 110/2006 Sb. Odvolací soud tvrdí, že u finančních prostředků na účtu již nelze rozlišovat, z jakého zdroje pocházejí.

14. Vedlejší účastník řízení František Janda dne 3. 11. 2015 zemřel.

15. Stěžovatel v replice ze dne 20. 6. 2016 k vyjádření účastníků řízení k ústavní stížnosti uvedl, že odvolací soud se jeho ústavněprávní argumentací nezabýval a pouze formalisticky odkázal na provedení exekuce v souladu s gramatickým výkladem

aplikovaných zákonných ustanovení. S právními názory nalézacího soudu stěžovatel nesouhlasí a je toho názoru, že absence výslovné právní úpravy nalézací soud nezabavila povinnosti aplikovat další metody výkladu práva, směřující k naplnění účelu zákona. Určitá zmatenost a nejednoznačnost právní úpravy nemohla být přičítána k tíži stěžovatele.

V.

Posouzení podmínek řízení

16. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a vyčerpal zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

VI.

Upuštění od ústního jednání

17. Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, protože od něj upustil dle ustanovení § 44 věty první zákona o Ústavním soudu.

VII.

Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

18. Ústavní soud shledal ústavní stížnost opodstatněnou a zcela jí vyhověl, z následujících důvodů:

19. Stěžovatel se dovolával práva vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny, práva na zachování lidské důstojnosti dle čl. 10 Listiny a práva na soudní ochranu resp. na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

20. Ústavní soud neshledal jakékoliv porušení základního práva na spravedlivý proces zaručeného článkem 36 a násl. Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně základních práv a svobod (dále jen „Úmluva“), stejně jako základního práva na zachování lidské důstojnosti dle čl. 10 Listiny. Proto dále posuzoval jen tvrzení stěžovatele o porušení čl. 11 Listiny, zaručujícího právo na ochranu majetku, jemuž odpovídá právo na pokojné užívání majetku zaručené v čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

K tvrzení o porušení čl. 11 Listiny

21. Stěžovatel tvrdil, že exekucí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu, na němž měl uloženy prostředky z nezabavitelné části důchodu, bylo porušeno právo vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny.

22. Podle názoru exekučního soudu, sdíleného i soudem odvolacím, prostředky vyplacené na bankovní účet plátcem důchodu se staly tzv. *vkladovou pohledávkou*. Postižením bankovního účtu exekucí proto nedošlo k postihu důchodu, ale k postihu

práva na výplatu prostředků na účtu. K tvrzenému zásahu do základního práva na ochranu majetku prý tudíž nedošlo.

23. Ústavní soud proto musí posoudit, zda došlo k zásahu do práva na ochranu vlastnictví a na pokojné užívání majetku, zda tento zásah byl zákonný, a případně zda k němu došlo při zachování spravedlivé rovnováhy mezi zásahem sledovaným cílem a ochranou základního práva stěžovatele.

Obecně k základnímu právu vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny, resp. právu na pokojné užívání majetku dle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, a přehodnocování právních názorů obecných soudů Ústavním soudem

24. Ústavní soud je toho názoru, že výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu podle § 303 o. s. ř. je zásahem do základního práva povinného vlastnit majetek resp. svůj majetek pokojně užívat, ve smyslu výše citovaných článků Listiny a Úmluvy. Nutno tudíž posoudit, zda jde o zásah protiústavní či nikoliv.

25. Zásah do práva na pokojné užívání majetku může být ospravedlněn, prokáže-li se, že byl proveden ve „veřejném zájmu“ a „za podmínek, které stanoví zákon“. Kromě toho každé zasahování musí splňovat i kritérium přiměřenosti, což vyžaduje posoudit, zda zásah zajišťoval „spravedlivou rovnováhu“ mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky ochrany základních práv jednotlivce, přičemž požadovaná rovnováha nebude dána, pokud dotčená osoba nese zvláštní a nadměrné břemeno (rozsudek pléna ESLP ze dne 23. 9. 1982 ve věci *Sporrong and Lönnroth proti Švédsku*, stížnosti č. 7151/75, 7152/75, odst. 26 až 28).

26. Posouzení, zda byla dodržena spravedlivá rovnováha mezi požadavky obecného zájmu a požadavky ochrany základních práv jednotlivce, je potřebné jen v situaci, kdy předmětný zásah byl shledán zákonným a nikoliv svévolným (srov. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 25. 3. 1999 ve věci *Iatridis proti Řecku*, stížnost č. 31107/96, bod 58, nebo rozsudek téhož velkého senátu ze dne 16. 11. 2010 ve věci *Perdigao proti Portugalsku*, stížnost č. 24768/06, bod 36).

27. Ústavní soud k posuzování zákonnosti rozhodnutí obecných soudů pravidelně uvádí, že byť zásadně není povolán k přezkumu správnosti výkladu a použití podústavního práva, přesto tak může učinit, pokud současně shledá porušení některého ze základních práv a svobod. Porušení některé z norem podústavního práva, a to v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak může být současně i porušením některého ze základních práv či svobod [srov. nález Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2010 sp. zn. I. ÚS 1052/10 (N 206/58 SbNU 857), a v něm citované nálezy ze dne 2. 3. 2000 sp. zn. III. ÚS 269/99 (N 33/17 SbNU 235) a ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257)].

28. Nejvyšší správní soud ve svém stěžovatelem již zmíněném rozsudku ze dne 3. 4. 2012 č. j. 2 Afs 80/2011-60, vydaném v analogické věci týkající se daňové exekuce postizením částek na účtu žalobce sestávajících (nikoliv však výlučně) z dávek důchodového zabezpečení, zasílaných na jeho účet Českou správou sociálního zabezpečení a snížených na vypočtené životní minimum, vyjádřil v bodu 16 názor, že „v případě exekuce příkázáním pohledávky z účtu má být přiměřeně přihlédnuto

k významným okolnostem na straně povinné fyzické osoby, a to analogicky jako v případě výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy. Takový výklad je v souladu i s dřívější judikaturou Nejvyššího správního soudu (viz rozsudek ze dne 26. 10. 2005, č. j. 2 Afs 81/2004 - 54, veškerá judikatura NSS viz www.nssoud.cz), podle níž platí, že právní řád, založený na principech jednoty, racionality a vnitřní bezrozpornosti, s sebou nutně přináší imperativ stejného náhledu na srovnatelné právní instituty, byť by byly upravené v rozdílných právních předpisech či dokonce odvětvích. Mezi podstatou a smyslem mzdy a důchodu z hlediska významu pro jejich adresáty neexistuje zásadní rozdíl. Jedná se o příjem, sloužící k úhradě životních potřeb příjemce, případně jeho blízkých. Jestliže proto existuje důvod chránit nepřiměřený zásah do příjmu ve formě mzdy, musí logicky existovat přinejmenším stejný důvod chránit příjem ve formě důchodu. Z toho vyplývá odpověď na zásadní otázku v tom smyslu, že dávky důchodového zabezpečení představují také pro vedení exekuce podle § 303 a násl. o. s. ř. příjem, chráněný v obdobném rozsahu, jako tomu je se mzdou v případě výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy.“ Na základě uvedeného Nejvyšší správní soud dovedl, že názor Městského soudu v Praze – který ve svém kasační stížností napadeném rozsudku ze dne 25. 3. 2009 č. j. 5 Ca 36/2006-27 dospěl k závěru, že prostředky na exekuci postiženém účtu byly zabavitelné ve smyslu § 278 a § 279 o. s. ř., přestože jejich zdrojem byly dávky důchodového zabezpečení krácené do výše nezabavitelné části důchodu – představoval nesprávné právní hodnocení povahy částek zasílaných Českou správou sociálního zabezpečení na exekuci dotčený účet, a tudíž odůvodněný kasační důvod podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

29. Ústavní soud považuje výše uvedené závěry Nejvyššího správního soudu, plynoucí z jeho rozsudku ze dne ze dne 3. 4. 2012 č. j. 2 Afs 80/2011-60, a týkající se účelu a ochrany peněžních částek vyplacených plátcem důchodu jako nezabavitelná část důchodu, za ústavně konformní a plně aplikovatelné i na rozhodnutí napadená touto ústavní stížností.

Aplikace obecných principů na projednávaný případ.

30. V předmětné věci stěžovatele účastníci nepopírali, že na exekuci postižený účet stěžovatele docházely výlučně dávky důchodového zabezpečení krácené do výše nezabavitelné části důchodu. Šlo tudíž o příjem, sloužící k úhradě životních potřeb stěžovatele, případně jeho blízkých.

31. Za uvedených okolností nezbývá než opakovat, co bylo řečeno již výše, tedy že dávky důchodového zabezpečení představují také pro vedení exekuce podle § 303 a násl. o. s. ř. příjem, chráněný v obdobném rozsahu, jako tomu je se mzdou v případě výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy.

32. Názor exekučního soudu v napadeném usnesení ze dne 21. 7. 2015 č. j. 11 EXE 4134/2011-67, sdílený odvolacím soudem v napadeném usnesení ze dne 20. 10. 2015 č. j. 10 Co 590/2015-80, dle nichž prostředky vyplacené na bankovní účet plátcem důchodu jako nezabavitelná část důchodu ztratily svoji povahu tím, že se staly tzv. *vkladovou pohledávkou*, a že jejich exekučním postihem nedochází k postihu důchodu, ale k postihu práva na výplatu prostředků na účtu, lze tudíž označit za přepjatý formalismus nezohledňující smysl právní úpravy nezabavitelné částky dle ustanovení § 278 a § 299 odst. 1 o. s. ř.

33. Nesprávným právním hodnocením povahy částek zasílaných Českou správou sociálního zabezpečení na exekuci dotčený účet stěžovatele jako nezabavitelná část důchodu, tak došlo současně i k zásahu do základního práva na ochranu vlastnického práva dle čl. 11 Listiny, resp. na pokojné užívání majetku dle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

34. Z uvedených důvodů proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí exekučního soudu a odvolacího soudu podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

P o u č e n í: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 20. října 2016

Jaromír Jirsa
předseda senátu Ústavního soudu